

Borsodi Zoltán

Agrárjogi Tanszék

Témavezető: Réti Mária

A SZÖVETKEZET HATÁLYOS FOGALMÁNAK KIALAKULÁSA A 2006. ÉVI X. TÖRVÉNY KODIFIKÁCIÓJA SORÁN

A gazdálkodó szervezetek között a szövetkezet különleges, speciális társasági formaként jelenik meg. Ezt igazolja az is, hogy – bár már a XIX. század közepe óta tételes jogi szabályozás vonatkozik rá – nem született meg egy általánosan elfogadott szövetkezet-fogalom. Valamennyi eddigi szövetkezeti törvényünk meghatározta a szövetkezet fogalmát, azonban mindegyikben találunk eltéréseket. Kétes dicsőségű „hungaricumként” tarthatjuk számon azt az időszakot, amikor a magyar jogrendszerben egy időben két hatályos szövetkezet-fogalom is volt. Ha ehhez hozzávesszük, hogy ugyanerre az időszakra esik, amikor a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (ICA) is megalkotta a saját szövetkezet-fogalmát, akkor még kaotikusabbnak tűnik a helyzet. Definiálta továbbá a szövetkezetet a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) is a szövetkezetek támogatásáról szóló 193. számú Ajánlásában. Ráadásul önálló fogalma van az európai szövetkezetnek, mint sui generis önálló jogi személynek is.

Mi lehet az oka, hogy a számos próbálkozás, definíció ellenére nem sikerült megalkotni sem a hazai, sem a nemzetközi jogtudományban a szövetkezet általános fogalmát? Szükséges-e ilyen egyáltalán? Mi lehet az oka, hogy a szövetkezet fogalmának képlékenysége ellenére mégis elismert és nem vitatott a szövetkezet jogi természete?

1. A szövetkezet nemzetközi fogalma

A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (SZNSZ – ICA) 1995 szeptemberében Manchesterben, centenáriumi kongresszusán rögzítette a ma hatályos szövetkezeti alapelveket,¹ a szövetkezeti értékeket,² valamint meghatározta a szövetkezet fogal-

¹ A ma hatályos szövetkezeti alapelvek a következők: 1. önkéntes és nyitott tagság, 2. demokratikus tagi ellenőrzés, 3. a tagok gazdasági részvétele, 4. autonómia és függetlenség, 5. oktatás,

mát is. Eszerint: „A szövetkezet olyan személyek autonóm társulása, akik önkéntesen egyesültek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi, és kulturális céljait közös tulajdonú és demokratikusan irányított vállalkozásuk útján megvalósítsák.”

Noha az SZNSZ által meghatározott fogalom nem kötelező érvényű, de megalkotása óta ezt veszik alapul a szövetkezeti kérdésekkel foglalkozó nemzetközi szervezetek, valamint az Európai Unió tagállamai is szövetkezeti témájú jogalkotás során.³

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 2002. június 20-án fogadta el a 193. számú, a szövetkezetek elősegítéséről szóló Ajánlását, melyben definiálja a szövetkezetet: „... olyan személyek önkéntesen létrehozott autonóm társulását jelenti, akik egy közös tulajdonban lévő és demokratikusan irányított vállalkozás révén kívánnak közös gazdasági, társadalmi és kulturális igényeiknek, valamint törekvéseiknek eleget tenni.”⁴

Az Európai Unió is felismerte, hogy a szociális gazdaság kiépítésének alappillérei a szövetkezetek lehetnek.⁵ Az Európai Unió Tanácsának az európai szövetkezet (SCE) státútumáról szóló 1435/2003/EK rendelete nem tartalmaz kifejezett szövetkezet-fogalmat, azonban a preambulum két bekezdése akár definícióként is értékelhető:

„(7) A szövetkezetek elsősorban magánszemélyek vagy jogi személyek olyan csoportjai, amelyeknek egyes működési alapelvei eltérnek az egyéb gazdasági szereplők működési alapelveitől. Ezek tartalmazzák a demokratikus felépítés és ellenőrzés alapelveit, valamint a működéssel elért nettó nyereség méltányos alapon történő felosztását.

képzés és tájékoztatás, 6. szövetkezetek közötti együttműködés, 7. felelősség a közösségért. Ehhez ld.: RÉTI 2010, 94-97.o., valamint PÁL 2009, 30-33. o.

² A kongresszuson a szövetkezeti értékek közé az önszegélyt, az egyéni felelősséget, a demokráciát, az egyenlőséget, az igazságosságot és a szolidaritást sorolták. Kifejezésre juttatták továbbá, hogy a szövetkezeti tagok – alapítók hagyományát követve – hisznek a becsületesség, a nyíltság és a társadalmi felelősség etikai értékeiben és a másokért való törődésben.

³ Az SZNSZ által megalkotott definícióra hivatkozik például a 2005. március 16-án Brüsszelben kiadott Véleménye 1.1. pontjában az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság. (A Véleményt az Európai Közösségek Bizottsága 2003-ban kiadott Közleménye a szövetkezeti társaságok támogatásáról Európában témájában adták ki.)

⁴ Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 193. sz. Ajánlás a szövetkezetek elősegítéséről 2. §. Az ILO 193. sz. Ajánlásához ld. még RÉTI 2010, 314-319. o.

⁵ Ld. az Európai Unió Tanácsának 2003. július 22-én elfogadott 1435/2003 EK rendelete az Európai szövetkezetekről (ehhez szorosan kötődik a munkavállalók részvételéről szóló szintén 2003. július 22-én elfogadott 2003/72 EK irányelv), valamint Európai Közösségek Bizottságának 2003-ban kiadott Közleménye a szövetkezeti társaságok támogatásáról Európában.

(8) *E meghatározott alapelvek közé tartozik nevezetesen az egyén elsődlegességének alapelve, amely a tagságra, a kilépésre és a kizárásra vonatkozó egyedi szabályokra alkalmazandó, megállapítva az >>egy ember, egy szavazat<< elvét, a szavazati jog pedig az egyént illeti meg, ami azzal jár, hogy a tagok a szövetkezeti vagyon felett semmiféle jogot nem gyakorolhatnak.*"

A magyarországi székhelyű európai szövetkezetekre vonatkozó szabályokat a rendelet mellett az európai szövetkezetekről szóló 2006. évi LXIX. törvény tartalmazza.⁶

2. A szövetkezet fogalma a magyar törvényekben

A „szövetkezés” – „szövetkezet” szavaink minden valószínűség szerint a nyelvújítást követő időszakból eredeztethetők.⁷

A jelenleg hatályos szövetkezeti törvény (a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény) már a rendszerváltozás utáni harmadik általános jellegű szövetkezeti törvényünk. Ezt megelőzően az 1947. évi XI. törvény, az 1971. évi III. törvény, az 1992. évi I. törvény, valamint a 2000. évi CXLI. törvény volt irányadó a hazai szövetkezetekre. Sőt, akár ide sorolhatjuk az 1875. évi XXXVII. törvénycikket (Kereskedelmi Törvény) is, amely I. részének XI. címe tartalmazta a szövetkezetekre vonatkozó szabályokat.⁸

a) 1875. évi XXXVII. törvénycikk (Kereskedelmi Törvény) még a gazdasági társaságok egyik típusának tekinti a szövetkezetet, amikor rögzíti, hogy „szövetkezetnek ezen törvény értelmében meg nem határozott számú tagokból álló azon társaság tekintetik, mely tagjai hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának közös üzletkezelés mellett illetőleg a kölcsönösség alapján előmozdítására alakul.” (sic)⁹

b) Az 1947. évi XI. törvény I. fejezetében az általános alapelvek között, rögtön a 1. §-ban definiálja a szövetkezetet. Eszerint a szövetkezet előre meg nem határozott számú kis gazdasági egyedek társasága. Tagjai egyéni és közös gazdasági érdekét, valamint társadalmi felemelkedését a kölcsönösség alapján hivatott előmozdítani. Tagjai személyes közreműködésükkel vagy a szövetkezet igénybevitelével, valamint vagyoni szolgáltatással vesznek részt a társaságban.

⁶ A törvényt részletesen bemutatja RÉTI 2009a, 431-454. o.

⁷ Petőfi Sándor a Vérmező című versében már használja az „összeszövetkeztek” kifejezést, míg Vörösmarty Mihály „Czilley és a Hunyadiak” című drámájában is feltűnik a „szoros szövetkezés” kifejezés. A szövetkezet szó eredetéhez ld.: GYENIS 1994, 10-11. o.

⁸ VERES 2005, 153-154. o.

⁹ 1875. évi XXXVII. törvénycikk 223. §

c) Az 1971. évi III. törvény a bevezető rendelkezések között határozza meg a szövetkezet fogalmát. Eszerint a szövetkezet az állampolgárok által önkéntesen létrehozott, a tagok személyes és vagyoni közreműködésével vállalati gazdálkodást és társadalmi tevékenységet folytató közösség, amely a szocialista szövetkezeti tulajdon és a demokratikus önkormányzat alapján jogi személyként működik.¹⁰

d) Az 1992. évi I. törvény az I. fejezetében külön alcímként jelöli meg a szövetkezet fogalmát. Kimondja, hogy a szövetkezet a szövetkezés szabadsága és az önszegély elvének megfelelően létrehozott közösség, amely a tagok személyes közreműködésével és vagyoni hozzájárulásaival, demokratikus önkormányzat keretében a tagok érdekeit szolgáló vállalkozási és más tevékenységet folytat. A szövetkezet jogi személy.¹¹

e) Az új szövetkezetekről szóló 2000. évi CXLI. törvény nemcsak a címében hordozta a novum szándékát, hanem a szövetkezet korábbi fogalmán is változtatott. A törvény szerint a szövetkezet az alapszabályban meghatározott összegű részjegytőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok saját gazdálkodása eredményességének előmozdítását – ideértve a természetes személy tagok fogyasztását is –, illetve esetenként tagjai, munkavállalói és azok hozzátartozói kulturális, oktatási, szociális szükségletei kielégítését szolgáló, jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet.¹²

A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény hatályba lépéséig párhuzamosan volt hatályos az 1992. évi I. törvény és a 2000. évi CXLI. törvény. Ezzel a módszerrel a jogalkotó a szövetkezet alakulásának időpontja alapján tett különbséget a működő szövetkezetek között. Miután a szövetkezet definíciójának egységesítésére sem került sor, ezért a törvények hatályon kívül helyezéséig egy időben két hatályos szövetkezet-fogalom is volt a magyar jogrendszerben. Sőt, ebben az időben a Polgári Törvénykönyv jogi személyekről szóló V. fejezet 5. pontjában sem pontosan ez a definíció szerepelt, mert a vagyoni hozzájárulás és a személyes közreműködés sorrendjét megcserélték.¹³

f) Látható tehát, hogy valamennyi szövetkezeti törvény definitív jelleggel meghatározza a szövetkezet fogalmát. Ebben a jelenleg hatályos 2006. évi X. törvény is

¹⁰ 1971. évi III. törvény 1. §

¹¹ 1992. évi I. törvény 3. §

¹² 2000. évi CXLI. törvény 3. § (1) bek.

¹³ A szövetkezet a szövetkezés szabadsága és az önszegély elvének megfelelően létrehozott közösség, amely a tagok vagyoni hozzájárulásaival és személyes közreműködésével, demokratikus önkormányzat keretében a tagok érdekeit szolgáló vállalkozási és más tevékenységet folytat. 1959. évi IV. törvény 38. §

követi a korábbi törvények gyakorlatát. Eszerint a szövetkezet az alapszabályban meghatározott összegű részjegytőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, jogi személyiséggel rendelkező szervezet, amelynek célja a tagjai gazdasági, valamint más társadalmi (kulturális, oktatási, szociális, egészségügyi) szükségletei kielégítésének elősegítése.¹⁴

3. A szövetkezet fogalmára vonatkozó javaslatok a hatályos szövetkezeti törvény kodifikációja során

A 2006. évi X. törvény előkészítésével megbízott Szövetkezetpolitikai Kollégium a kodifikáció során a szövetkezet fogalma körében is próbálta megtalálni a szövetkezetekre leginkább jellemző definíciót. A kodifikáció körüli időszakban egyre gyakrabban kezdték használni a politikusok, de már a szövetkezeti emberek is a „szövetkezés” szót a szövetkezetekre. Ennek a szocialista rendszerből eredő esetleges negatív társítás miatt tulajdonítottak jelentőséget. A kodifikációs munka dandárját a Szövetkezetpolitikai Kollégium Jogi műhelye végezte, amely szintén feladatának tekintette a szövetkezet fogalmának aktualizálását. A műhely nem tartotta indokoltnak a „szövetkezet” szó „szövetkezésre” történő cseréjét, hiszen a magyar jogtörténetben kezdetektől fogva a szövetkezet név szerepelt, ráadásul nyelvészeti-esztétikai szempontok miatt sem lett volna szerencsés az ilyen típusú újítás. A Jogi műhely a fogalom-meghatározás céljai között inkább azt találta fontos szempontnak, hogy a szövetkezetet jól elkülönítse a többi gazdasági vállalkozástól.

A hazai szövetkezeti világ az Országos Szövetkezeti Tanács (OSZT) felhívására még a Szövetkezetpolitikai Kollégium megalakulása előtt, 2003 nyarán a szövetkezet fogalmára vonatkozó több javaslatot is eljuttatott a szövetkezeti érdekképviseltekhez.¹⁵ Ezekben a szövetkezetre jellemző tulajdonságok szinte mindegyike előkerült (a szövetkezet jogi személy, önkéntesség elve, nyitott tagság elve, demokratikus önkormányzat, gazdasági, társadalmi és kulturális tevékenység, autonóm társulás, változó tőke elve, a tag személyes és vagyoni közreműködése, közös tulajdon, szövetkezés szabadsága, önszegély elve).

Az alábbiakban be kívánom mutatni az OSZT-hez érkezett, a szövetkezet fogalmára vonatkozó legjelentősebb javaslatokat.¹⁶

¹⁴ 2006. évi X. törvény 7. §. A törvény a 8. §-ában pedig a szociális szövetkezetet is definiálja.

¹⁵ Részletesebben ld. BORSODI 2008, 100-102. o.

¹⁶ A tanulmány szerzője a fogyasztási szövetkezetek érdekképviselőének, az ÁFEOSZ-nak a tanácsosaként a kezdetektől személyesen vehetett részt a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény kodifikációjában. Az empirikus ismeretek mellett hatalmas mennyiségű háttéranyag van

a) Saját szövetkezet fogalmat készített Veres József, a Szegedi Tudományegyetem professzora. Eszerint „*A szövetkezet az autonóm személyi-gazdasági társulás elvének megfelelően létrehozott olyan jogi személy, amely egy közös tulajdonban lévő, demokratikusan irányított, változó létszámú és tőkés vállalkozás révén közös gazdasági, társadalmi és kulturális igények, törekvések megvalósításán keresztül elősegíti tagjainak egyéni, családi, vállalkozói, anyagi biztonságát.*”¹⁷

b) Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának Agrárjogi Tanszékéről Réti Mária is elküldte a szövetkezeti kodifikációval kapcsolatos álláspontját. Ennek keretében a szövetkezet fogalmával kapcsolatban a nemzetközi normák, valamint az 1948 előtti magyar magánjogi szabályozás (különösen a Kereskedelmi Törvény és a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló 1898. évi XXIII. törvény) rendelkezéseinek figyelembevételét javasolta, hiszen ezek egybeestek a korabeli európai, főleg német szabályozásokkal. Réti Mária támaszkodni kívánt a múlt században tevékenykedő magyar magánjogászok, közgazdászok (elsősorban Kuncz Ödön, Nagy Ferencz, Ihrig Károly és Galovits Zoltán) munkáira is. Nem adott ugyan definitív jellegű szövetkezet-fogalmat, azonban a fogalom egyes elemeit megjelölte. A szövetkezetet olyan társas vállalkozásnak határozta meg, amely tagjai számára kettős célkitűzéssel rendelkezik. A fogalomban szükségesnek tartotta rögzíteni továbbá a tagok személyes közreműködését, valamint azt, hogy a szövetkezet jogi személy.¹⁸

c) A Szövetkezeti Kutató Intézet igazgatója, dr. Fekete József az alábbi javaslatot tette a szövetkezet fogalmára: „*A szövetkezet a szövetkezés szabadsága és az önsegély elvének megfelelően, önkéntesen létrehozott, a tagok gazdasági, társadalmi, kulturális szükségleteit, törekvéseit szolgáló vállalkozási és más tevékenységet folytató, jogi személyiséggel rendelkező olyan autonóm társulás, amely a nyitott tagság, a változó tőke szerint, a tagok személyes közreműködésével, vagyoni hozzájárulásával, demokratikus önkormányzat keretében működik.*”¹⁹

d) Dr. Pál József, az Országos Szövetkezeti Tanács titkára is – aki a Nemzeti Pártszövetség képviselőjeként már a szövetkezetekről szóló 1947. évi XI. törvény kodifikációs munkálataiban is részt vett – készített egy fogalom-javaslatot. „*A szövetkezet a szövetkezés szabadsága és az önsegély elvének megfelelően önkéntesen létrehozott, a nyitott tagság elvei szerint működő közösség, amely a tagok közremű-*

a birtokomban. A megjelölt levelek, észrevételek, illetve tanulmányok saját példányok, megtalálhatók az ELTE Agrárjogi Tanszékén, valamint az Országos Szövetkezeti Tanács levéltárában is.

¹⁷ Ld. BORSODI 2009, 140. o.

¹⁸ Réti Mária levele az Országos Szövetkezeti Tanácsnak (2003. augusztus 18.)

¹⁹ A Szövetkezeti Kutató Intézet levele az Országos Szövetkezeti Tanácsnak (2003. augusztus 21.)

*ködésével és vagyoni hozzájárulásával, demokratikus önkormányzat keretében a tagok érdekeit szolgáló megalapozott gazdasági, társadalmi és kulturális vállalkozói tevékenységet folytat. A szövetkezet jogi személy. Működése alkotmányos védelmét és képviselőjét érdekképviselője látja el.*²⁰

A szövetkezeti ágazatok érdekképviselői közül a fogyasztási szövetkezetek és a takarékszövetkezetek érdekképviselői, az ÁFEOSZ és az OTSZ is eljuttatták javaslataikat az Országos Szövetkezeti Tanácshoz.

e) Az ÁFEOSZ – amely az egész kodifikációs folyamat motorja is volt – konkrét javaslatot készített a szövetkezet fogalmára: *„A szövetkezet személyek szabad társulása, amely az önkéntesség és a nyitott tagság elve alapján változó tőkével jött létre, belső autonómiával rendelkezik, demokratikus önkormányzat elve alapján működik, tagjai érdekében közös gazdasági, társadalmi és kulturális tevékenységet folytat. Működésének alapját a közös tulajdon képezi. Tagjai részéről nyújtott változatos formájú személyes és vagyoni hozzájárulás alapján tevékenykedik. A szövetkezet jogi személy.*”²¹

f) A takarékszövetkezetek érdekképviselője, az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség (OTSZ) nevében Szőke András elnök-ügyvezető az Országos Szövetkezeti Tanácshoz 2003. augusztus 29. napján írt levelében arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szövetkezet fogalmának a meghatározásánál az 1992. évi I. törvény definícióját kell alapul venni azzal, hogy már magának a fogalomnak is alapot kell nyújtania a szövetkezeti értékek gyakorlati megvalósulásához. Javasolta, hogy a fogalom utaljon a szövetkezeti alapelvekből levezethető kulturális, szociális, oktatási tevékenységre, figyelemmel a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége szövetkezeti definíciójára is. A nyitott tagság és a változó tőke elveinek fogalomban való rögzítését is szükségesnek tartotta.

Az Országos Szövetkezeti Tanács végül a beérkező javaslatokat figyelembe véve olyan fogalom-meghatározást készített, amely próbálta a szövetkezet valamennyi jellemzőjét megjeleníteni a definícióban: *„A szövetkezet a szövetkezés szabadsága és az önszegély elvének megfelelően létrehozott közösség, amelyben a tagok önkéntesen egyesültek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi és kulturális szükségleteiket és törekvéseiket személyes közreműködésük és vagyoni hozzájárulásuk által, demokratikus önkormányzat keretében, a tagok érdekeit szolgáló alap- és*

²⁰ Dr. Pál József 2003. augusztus 18. napján kelt javaslata a „szövetkezeti törvény” előkészítéséhez

²¹ ÁFEOSZ alelnökének, dr. Zs. Szőke Zoltánnak a levele az Országos Szövetkezeti Tanácsnak (2003. augusztus 22.)

*vállalkozási tevékenységet folytatva, közös tulajdonú vállalat útján valósítsák meg. A szövetkezet jogi személy.*²²

A Jogi műhely a kodifikációs munka során a dr. Szép György által a 2000-es évek elején elkészített normaszöveg-tervezetet vette alapul. Ebben a szövetkezetre az alábbi meghatározás található: *„A szövetkezet a szövetkezés szabadsága és az önszegély elvének megfelelően létrehozott, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő közösség, amely a tagok személyes közreműködésével és vagyoni hozzájárulásával, demokratikus önkormányzat keretében a tagok érdekeit szolgáló vállalkozási és más tevékenységet folytat. A szövetkezet jogi személy.*”²³

2004. február 9-én a Jogi műhely megbízta Domé Györgynét, Réti Máriát és Veres Józsefet, hogy dolgozzák ki az új szövetkezeti törvény általános részének normaszövegét. A három jogtudós a 2004. március 29-i bizottsági ülésen már be is mutatta a tervezetet, mely a 3. § (1) bekezdése szerint *„A szövetkezet a szövetkezés szabadsága és az önszegély elvének megfelelően létrehozott társulás, amelyben a tagok önkéntesen egyesültek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi, szociális és kulturális szükségleteiket személyes közreműködésük és vagyoni hozzájárulásuk által, demokratikus önkormányzat keretében a tagok érdekeit szolgáló tevékenységet folytatva valósítsák meg. A szövetkezet jogi személy.”*

A Jogi műhely a jogtudósok által javasolt szövetkezet-fogalmat változtatás nélkül hagyta jóvá, majd hosszas egyeztetést követően a teljes normaszöveg-tervezetet megküldte a Szövetkezetpolitikai Kollégiumnak, valamint dr. Kiss Elemér egykori kancelláriaminiszternek, akit a Kormány, mint a minisztériumoktól is független szakembert bízott meg a végleges törvényjavaslat elkészítésével. A Kiss Elemér által elkészített javaslat erénye, hogy jelentős részben figyelembe vette a Jogi műhely tervezetét. Már a kodifikátor által elkészített első normaszöveg-javaslat is meghatározta a szövetkezet fogalmát, ami később változtatás nélkül került bele az elfogadott törvénybe: *„A szövetkezet az alapszabályban meghatározott összegű részjegytőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, jogi személyiséggel rendelkező szervezet, amelynek célja a tagjai gazdasági, valamint más társadalmi (kulturális, oktatási, szociális, egészségügyi) szükségletei*

²² Az Országos Szövetkezeti Tanács (OSZT) Választmánya 2003. szeptember 11-i ülésén fogadta el „Az új szövetkezeti törvény koncepcióját előkészítő alapvető kérdések összegzése” elnevezésű dokumentumot, amiben többek között sor került a szövetkezet fogalmának meghatározására, és a szabályozás alapvető elveinek összefoglalására is. Ezt már másnap megküldték Kiss Péternek, a témáért felelős Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszternek.

²³ A tervezet megtalálható az ELTE Agrárjogi Tanszékén, az OSZT-ben és a Szövetkezeti Kutató Intézetben is

kielégítésének elősegítése.”²⁴ Megállapítható, hogy ez a definíció a korábbi két törvényben szereplő fogalomnál jobban kifejezi a szövetkezet sajátosságait, kettős célkitűzését, amely alapján a szövetkezetek a szociális gazdaság egyik szereplői lehetnek.²⁵

4. Összegzés

A bevezető gondolatok során feltett kérdésekre a bemutatott szövetkezet-fogalmakat megismerve az alábbi válaszokat lehet adni. A szövetkezetnek sem a hazai, sem a nemzetközi irodalomban nem alakult ki egységes definíciója. A fogalmakat vizsgálva egyértelműen megállapítható, hogy azok a szövetkezeti alapelvekben²⁶ megfogalmazott értékeket próbálják kifejezni. Erre a következtetésre jut Fekete József is, amikor kijelenti, hogy „a szövetkezet fogalma a szövetkezeti identitást meghatározó alapértékek és alapelvek összegződéseként alakult ki”.²⁷ Egyetértve Fekete Józseffel, a szövetkezeti forma összetettségéből adódó eltérő értelmezések, különböző érdekek és hangsúlyváltozások is szerepet játszottak a haza jogalkotás eltérő fogalmi meghatározásainál.²⁸

Az egykori, és a jelenleg is hatályos szövetkezeti alapelvek között nem szokás és nem is lehet sorrendet felállítani, hiszen azok együttesen adják a szövetkezet lényegét. A különböző helyeken, korokban és politikai rendszerekben meghatározott szövetkezet fogalmak közös jellemzője az, hogy a szövetkezeti értékeket kifejezetten hordozó alapelvek közül legalább annyit mindig magukban foglalnak, amelyek alapján a szövetkezetek már elhatárolhatók a gazdasági élet egyéb szereplőitől.

A szövetkezet különleges voltát éppen az adja, hogy a gazdasági racionalitás mellett olyan jellemzői, értékei vannak (például felelősség a közösségért, nyitott tagság, együttműködés, demokrácia stb.), amely – a szövetkezést mozgalommá formálva – sajátos küldetesként a tagság és rajtuk keresztül az egész társadalom jólétének előmozdítása szándékával ruházza fel. Ezért is fontos, hogy a szövetkezetre vonatkozó meghatározásokból egyértelműen kiderüljön a szövetkezet differencia specificája, amely megkülönbözteti más társas vállalkozási formáktól.²⁹

²⁴ 2006. évi X. törvény 7. §

²⁵ RÉTI 2009b, 472-474. o.

²⁶ A korábbi és a jelenleg is hatályos szövetkezeti alapelvekhez ld. RÉTI 2010, 83-98. o.

²⁷ FEKETE 2010, 38. o.

²⁸ FEKETE 2010, 39. o.

²⁹ RÉTI 2002, 26. o. A szövetkezet sajátosságaihoz ld. még TÓTH 2009, 527-534. o.

Egyértelműen megállapítható, hogy az adott társadalmi-politikai rendszer, illetve az általa folytatott gazdaságpolitika változásai nyomon követhetők az egyes szövetkezet-fogalmakban.³⁰ A fentiek miatt nem is célszerű egyetlen általános, minden szövetkezeti értéket magában foglaló definíciót kialakítani, hiszen egyrészt túlzottan terjengős lenne, másrészt – mivel a szövetkezeti értékekben is jelentős változások történtek az elmúlt két évszázadban³¹ – idővel úgyis folyamatos módosításra szorulna.

A szövetkezés alapelvekben megjelenő értékei az elmúlt másfél évszázadban oly mértékben beleivódtak már az össztársadalmi tudatba, hogy azok közül nem is szükséges valamennyinek egyszerre szerepelnie ahhoz, hogy a szövetkezet tartalma kifejezésre jusson.

Felhasznált irodalom

BORSODI Zoltán: A 2006. évi X. törvény kodifikációja. Acta Juridica et Politica Tomus LXXI. Fasc. 4. Szeged, 2008

BORSODI Zoltán: Jogtudósok a szövetkezetpolitikai kollégium jogi műhelyében. In: Reformator iuris cooperandi – Tanulmányok Veres József 80. születésnapja tiszteletére. (Szerk.: BOBVOS Pál) Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2009

DOMÉ Györgyné – RÉTI Mária: Szövetkezeti jog. (Szerk.: DOMÉ Györgyné) Kiadja az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék, Budapest, 1999

GYENIS János: A magyarországi szövetkezeti mozgalmak története (A kezdetektől 1945-ig). Kéziratként kiadja az Erdei Ferenc Szövetkezeti Alapítvány és a Kecskeméti Szövetkezeti Iskoláért Alapítvány, Budapest, 1994

PÁL József: A szövetkezeti identitás nemzetközi szabályozása. In: A szövetkezetek szabályozása Magyarországon (1875-2008). (Szerk.: FEKETE József) Szövetkezeti Kutató Intézet, Budapest, 2009

³⁰ DOMÉNÉ – RÉTI 1999, 57. o.

³¹ Elég csupán arra gondolni, hogy például mennyire működésképtelen lenne napjainkban egy fogyasztási szövetkezet, ha még mindig alkalmazná a „készpénzre eladás” vagy a „nem tagoknak történő árusítás tilalmáról” szóló elveket.

FEKETE József: A szövetkezet fogalmának újkori definiálása, különféle változatok. Szövetkezés 2010/1-2. XXXI. évf.

RÉTI Mária: Szövetkezeti jog. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2002

RÉTI Mária 2009 (a): A határokat átívelő „Európai Szövetkezet” (SCE) szabályozása. In: A szövetkezetek szabályozása Magyarországon (1875-2008). (Szerk.: FEKETE József) Szövetkezeti Kutató Intézet, Budapest, 2009

RÉTI Mária 2009 (b): A szövetkezetekről, mint a szociális gazdaság legmeghatározóbb tényezőiről. In: Reformator iuris cooperandi – Tanulmányok Veres József 80. születésnapja tiszteletére. (Szerk.: BOBVOS Pál) Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2009

RÉTI Mária: Szövetkezeti jog. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010

Szövetkezés 2005/1. XXVI. évf.

Szövetkezés 2010/ 1-2. XXXI. évf.

TÓTH Lajos: A szövetkezetek kettős természetéről. In: Reformator iuris cooperandi – Tanulmányok Veres József 80. születésnapja tiszteletére. (Szerk.: BOBVOS Pál) Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2009

VERES József: A százharmincadik év 6. szövetkezeti törvényéhez. Szövetkezés 2005/1. XVI. évf.